

Flexibiliseren begint bij primaire proces

Het wil de roc's maar niet lukken om maatwerk te leveren, wat toch essentieel is bij competentiegericht onderwijs.

René Strijbosch pleit ervoor met de betrokken onderwijsgevendenden een traject van decomponeren van het curriculum in te gaan.

Een waarneming. 'Maatwerk bieden', 'onderwijs flexibiliseren', 'meerdere instroommomenten creëren', 'aansluiten bij de beleving van de leerling'; woorden en credo's die gemeengoed zijn in het beroepsonderwijs. Toch geven deelnemers in groten getale aan dat ze zich soms ronduit vervelen op school, geen uitdagingen ervaren en in hun beleving voortdurend moeten 'reflecteren'. Leidinggevendenden vinden dat hun agenda gedomineerd wordt met evalueren, organiseren, enquêteren, POP'en, PAP'en. Onderwijsprofessionals geven

aan dat het organiseren van het primaire proces zeer complex geworden is. De diversiteit aan werkvormen en de diversiteit aan leervragen als gevolg van cgo maken een planning in het unieke format van het toewijzen van een ruimte en een docent op een bepaald tijdstip aan een klas niet meer mogelijk.

Hoewel de uitgangspunten van competentiegericht leren zijn geaccepteerd en veel mooie ontwikkelingen in gang zijn gezet, worstelen veel roc's met het in praktijk brengen van flexibel leren. Het operationaliseren van de ambitie om echt maatwerk te leveren aan de deelnemer blijkt zeer weerbarstig. Bij die operationalisatie gaat het om vraagstukken als hoe sluiten we de leerstof aan bij de verschillen in startcompetenties, hoe geven we praktisch inhoud aan de leerloopbaan van de deelnemer en de loopbaandialoog, hoe staat het met de betaalbaarheid van het onderwijs en hoe effectief is het onderwijs en de begeleiding?

Cgo vraagt om maatwerk. Het ontwikkelen van competenties is nu eenmaal niet in een strakke maatvoering te orkestreren.

Elke leerling heeft een eigen ontwikkeltraject, persoonlijke behoeften en wensen en daarmee ook een eigen ondersteuningsvraag. De diversiteit aan ondersteuningsvraag zal in de praktijk overigens niet zo groot zijn als meniggeen denkt. Veel onderdelen van de gewenste ondersteuning zijn generiek. Zo zal de introductie van leerlingen een gemeenschappelijke activiteit zijn die elke leerling zal moeten volgen. Een ander voorbeeld is dat een docent op basis van ervaring kan voorzien dat een bepaald onderdeel voor praktisch elke leerling nieuw zal zijn.

Taak van roc's is het leveren van een toegevoegde waarde aan een deelnemer. Die toegevoegde waarde bestaat uit het realiseren van een groei in competenties van een startniveau tot het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar. Het is een legitieme eis om die groei te realiseren op een zo efficiënt mogelijke manier. Dat is een eis ingegeven uit economische overwegingen. De maatschappij stelt voor de dienst een bepaald bedrag beschikbaar

en rekent erop dat binnen dat budget de dienst verleend moet kunnen worden. Daarbij worden ook kwaliteitseisen aan die dienstverlening gesteld. Degenen die betrokken zijn bij deze 'deal' - overheid, inspectie en roc's - kennen de voorwaarden. Alle betrokkenen hebben controlesystemen ontworpen die zowel de kwalitatieve- als de kwantitatieve eisen moeten bewaken. Roc's hebben als reactie op de controle van inspectie de kritische werkprocessen in de onderwijsorganisatie gecentraliseerd waardoor een betere beheersbaarheid van de outcomes van die processen plaatsvindt. Een centrale aansturing en regie van bijvoorbeeld intake, examinering, programma-evaluaties en klanttevredenheid maakt een gedegen en solide rapportage naar de inspectie mogelijk.

Gat

Heel veel energie is geïnvesteerd in het ontwikkelen van procedures, formats en richtlijnen voor kritische processen zoals deelnemersregistratie, examinering en kwaliteits-

'Daar valt het kwartje'

management. Wat ik echter constateer is dat de relevantie van al die interne regelgeving niet meer gevolgd wordt door de partijen die ermee moeten omgaan, namelijk de leerling die leert en de onderwijsgevende die hem/haar daar bij ondersteunt. Er is een groot gat ontstaan tussen primaire werkprocessen, het leveren van toegevoegde waarde aan de leerling, en de secundaire werkprocessen, het ondersteunen van de primaire processen. Ik stel dat ondanks alle inspanningen die gedaan zijn om het onderwijs op kwaliteit te monitoren het primaire proces nauwelijks aandacht gekregen heeft om ook daar te sturen op efficiency en effectiviteit. En daar moet het om gaan: de efficiency en effectiviteit van het leerproces.

Flexibiliseren vergt een herijking van het primair proces door dit te analyseren op gewenste leeropbrengsten en de leerinterventies die daarvoor het meest efficiënt en effectief zijn. De analyse van het 'wat' en 'hoe' van leerprocessen is het vertrekpunt voor flexibel leren. Van onderwijsgevers mag verwacht worden dat ze de professionals zijn die alles weten over leerstrategieën, leerlingenkenmerken, maar ook thuis zijn in de nieuwe inzichten op het gebied van de neurowetenschap. De neurowetenschap heeft zich de laatste jaren enorm ontwikkeld waardoor er steeds meer bekend is over hoe leerprocessen verlopen met name bij jongeren. Deze inzichten maken het mogelijk om voor het bereiken van een bepaald leerresultaat de meest effectieve methode te ontwerpen en toe te passen. Het moet dus mogelijk zijn om met de huidige inzichten van de neuropsychologie effectieve leermethoden te ontwikkelen. Een tweede stap is het behalen van voldoende efficiency in het primaire proces om het leveren van de diensten überhaupt te kunnen bekostigen maar ook om tijd en ruimte te creëren voor professionalisering van docenten.

Onderwijscatalogus

Kijken we naar andere dienstverlenende organisaties, bijvoorbeeld de wereld van de reisbureaus, dan moet vastgesteld worden dat daar nieuwe technologieën veel meer bijgedragen hebben tot een efficiënte bedrijfsvoering van primaire processen en tegelijkertijd ook een kwalitatieve verbetering in de dienstverlening naar de klant. Er is meer tijd gecreëerd om cliënten persoonlijk te ondersteunen en te faciliteren in zijn vraag. ICT-toepassingen in het primaire proces spelen daarbij een belangrijke rol en zorgen voor de klant van het reisbureau voor veel keuze, gemak en genot.

Het organiseren van flexibel leren begint met het 'wat' en 'hoe' van leerprocessen. Mijn pleidooi is om met de betrokkenen onderwijsgevers een traject van decomponeren van het curriculum in te gaan. Op basis van inzichten in hoe een mens leert, wordt van elke leeractiviteit bepaald welke werkvorm het meest geschikt is en hoe die werkvorm georganiseerd kan worden. KPC groep heeft hiervoor een methodiek ontwikkeld die gebaseerd is op de neurowetenschap.

Er worden vier kennissystemen onderscheiden in de neurowetenschap. In systeem 1 leert een mens de routines, de dingen die men in een bepaalde tijd met een bepaalde kwaliteit of hoeveelheid moet kunnen (re)produceren. Hier past het voordoen door de onderwijsgevende en het repeteren door de leerling als werkvorm het beste. Je kunt hiervoor ook uitstekend ICT-toepassingen als instructiefilms, simulatiesoftware en virtual reality inzetten als werkvorm.

Trucje

Als het 'trucje' dat dan geleerd is meer betekenis gaat krijgen doordat het ingezet wordt voor het oplossen van een vraagstelling in een beroepssituatie, bijvoorbeeld een probleem dat zich voordoet, wordt een appèl gedaan op kennissysteem 2. Hier leert de mens 'snappen' hoe het werkt. Daar valt het kwartje. Hier ligt in feite ook de kern van cgo. Bovendien blijkt uit onderzoek dat een mens openstaat voor leren als er een probleemstelling aan ten grondslag ligt.

In systeem 3 leert de mens te verwoorden wat hij snapt. Theorieën en concepten helpen hem bij het verwoorden wat hij eerder ervaren heeft. De wetenschap heeft ook bewezen dat de effectiviteit van het leren laag is als theorieën worden aangeboden zonder dat de leerling een betekenis

kan geven aan de theorieën. Er zal dus altijd een project of opdracht vooraf moeten gaan aan het behandelen van theorieën en concepten om een effectief leereffect te krijgen.

In kennissysteem 4 plaatst de mens zich in een sociale omgeving. Hij wil de kennis delen, ervaringen delen en gaat ook beseffen wat zijn handelen voor gevolgen heeft voor de omgeving. Het is bewezen dat de mens beter leert door in een gemeenschap te opereren, door in een community te functioneren.

Door op die manier het curriculum te decomponeren ontstaat een onderwijscatalogus gebaseerd op efficiënte leerinterventies. Veel leerinterventies komen in verschillende curricula voor. Op instellingsniveau zal dat vooral bij de taalonderdelen voorkomen, op afdelingsniveau zal het vooral om branche-eigen onderdelen zijn. Door een gezamenlijk aanbod te organiseren zijn activiteiten vaker efficiënt aan te bieden voor leerlingen die daarom vragen. Daarnaast is het mogelijk om ondersteuningsvragen die generiek voorkomen en te automatiseren zijn in een ICT omgeving aan te bieden. Gebruik van ICT moet worden gestimuleerd om de efficiency in de organisatie te vergroten en ruimte te creëren voor professionalisering.

De ontwikkeling van een onderwijscatalogus is de eerste stap op weg naar maatwerk. Het brengt de onderwijsprofessional aan zet en zet de leerling écht centraal. ■

Rene Strijbosch is senior-adviseur KPC Groep en mede-auteur van de publicatie 'Leren goed geregeld. Praktische handleiding voor een flexibele onderwijslogistiek'.

'Groei realiseren op een zo efficiënt mogelijke manier'